

1.téma

Biológia ako veda

-je to veda o živých organizmoch

-skúma formy živých sústav, ich vlastnosti a procesy ktoré v nich prebiehajú

-delí sa na vedy:

a, z hľadiska veľkých skupín organizmov:

- zoológia
- botanika
- mikrobiológia
- antropológia- veda o človeku
- paleontológia- štúdium fosílnych org.

b, podľa vlastností organizmov:

1.všeobecná biológia- študuje vlastnosti, spoločné pre všetky organizmy

2.systematická biológia- kladie dôraz na odlišnosti a jej predmetom je klasifikácia org.

Whittakerov systém:

- monera- jednobunkovce bez prav. jadra
- protista- jednobunkovce s prav.jadrom
- plantae-rastliny
- fungi-huby
- animalia-živočíchy

c,**morfológia**- študuje tvar, stavbu, štruktúru org.

cytológia- študuje bunku

histológia- študuje tkanivá

organológia- študuje orgány

d,**fyziológia**- študuje procesy prebiehajúce v živých organizmoch

e,veda o vývoji- zaoberá sa zmenou organizmov v čase

f,**embryológia**- náuka o vývoji zárodka

g,**vývinová biológia**- individuálny vývin

h,**evolučná biológia**- skúma historický vývoj organizmov- fylogenéza

VEDY:

genetika- zaoberá sa dedičnosťou a premenlivosťou

imunológia- študuje ochranné mechanizmy

etológia- študuje správanie živočíchov

molekulová biológia- študuje organizmami na molekulovej úrovni

parazitológia- študuje cudzopasné organizmami a vzťahy medzi parazitom a hostiteľom

ekológia- skúma vzťahy medzi organizmami, organizmami a prostredím

HRANIČNÉ VEDY:

biofyzika, biochéma

APLIKOVANÉ BIOVEDY- poznatky biológie v praxi

medicína, veterína

ZÁKLADNÉ ETAPY VÝVOJA BIOLÓGIE:

biológia- sformovala sa ako samostatná veda až v druhej polovici 20. storočia

-starovek- súčasť filozofie, zahŕňala poznatky o biológii

Aristoteles- zakladateľ biológie

- preštudoval viac ako 500 druhov živočíchov

- vyslovil teóriu samooplodnenia- abiogenéza (živé org. vznikajú z neživej hmoty)

Theofrastos- Aristotelov žiak

- zakladateľ systematickej botaniky

- opísal viac ako 500 druhov rastlín

Galenos- za najdôležitejšie orgány považoval pečeň, srdce, mozog

Plinius- poznatky zhrnul do encyklopédie Historia naturalis

-stredovek- neprial rozvoju prírodovedeckého myslenia

Avicena- arabský lekár, považovaný za otca medicíny

Ján Jesenius- profesor Karlovej univerzity, vykonal prvú verejnú pitvu

-novovek- rozvoj prírodných vied spojený so zakladaním univerzít v Európe

Andreas Vesalius- holandský lekár, zakladateľ novodobej anatómie ľudského tela

- zaviedol rôzne anatomické techniky a nástroje dodnes používané

William Harvey- zakladateľ fyziológie

a, opísal obeh krvi ľudského tela

b, odmietol abiogenézu, tvrdil že vajíčko predstavuje začiatok života

Antony van Leevenhoek- objavil mikroskop

Robert Hook- objavil bunku

Schwann a Schleiden- vyslovili bunkovú teóriu

Louis Pasteur- zakladateľ mikrobiológie a imunológie

-zistil že pôvodcovia mnohých ochorení sú baktéria

-odhalil podstatu kvasenia

Carl Linné- zaviedol do taxonómie binomickú nomenklatúru (názvy pozostávajú z rodového a druhového mena)

Charles Darwin- evolučná teória- živá príroda sa vyvíja a druhy sa menia

Johan Gregor Mendel- zakladateľ genetiky, krížil hrach siaty

Watson a Crick- 1953- DNA

Metódy štúdia živej prírody

-biológia používa vedecké metódy pomocou ktorých môže spoznať objektívnu skutočnosť v živej prírode

-základné vedecké metódy:

a, **pozorovanie**- najstaršia metóda

- nezasahuje do javov ani dejov

delí sa na: **priame**- pozorovanie voľným okom

nepriame- s použitím techniky

b, **pokus (experiment)**- zasahujeme do dejov alebo ich umelo vyvolávame

- základnou podmienkou je opakovateľnosť

východiskom je **hypotéza**--overené hypotézy sú **vedecké zákony**--súbory vedeckých zákonov sú **teórie**

JOHANN GREGOR MENDEL

Gregor Johann Mendel (* 20. júl 1822 – † 6. január 1884) bol kňaz, prírodovedec a biológ nemeckej národnosti, opät augustiniánskeho kláštora v Brne, zakladateľ genetiky.

Narodil sa v Hynčiciach v Sliezsku. Ako 21-ročný vstúpil do augustiniánskeho kláštora v Brne a ako mních dostal meno Gregor. V roku 1868 Mendela zvolili za opáta jeho kláštora a preláta.

Mendel si pri rastlinách priekopnícky všímal jednotlivé znaky. Delil ich do párov, z ktorých sa v potomstve vyskytne vždy buď ten, alebo onen (princíp komplementarity). Sformuloval tri po ňom nazvané zákony dedičnosti. V nich naplno rozvinul pojmy ako dominantný a recesívny znak, faktory dedičnosti (gény) a ich alternatívne formy (alely). Preukázal, že rôzne znaky sa dedia nezávisle v konkrétnych číselných pomeroch. Mendelovi súčasníci spomedzi biológov jeho prácu ignorovali aj preto, že používal matematickú teóriu pravdepodobnosti, o ktorej nemali potuchy. Mendel si však veril. Odrážajú to slová na jeho pomníku: „Môj čas príde“.

Položil základy genetiky ako vednej disciplíny. Skúmal zákonitosti, spôsob a pravidlá dedenia jednotlivých znakov u organizmov, pri krížení hybridov (najmä hrachu *Pisum sativum*).